

Dluhová past je drahá pro dlužníky i společnost

INFORMAČNÍ MATERIÁL NA KULATÝ STŮL 21. 2. 2023

ČR má stále velmi vysoký podíl osob v exekuci i přes to, že má nízkou míru nezaměstnanosti, zadluženosti domácností i vysokou morálku splácení. Ukazuje to na nedostatečnou regulaci v minulosti, strukturální problém exekučního prostředí a nedostatečný sanační mechanismus v podobě zákonného procesu oddlužení, který není využíván tak, jak by z hlediska vysokého podílu multičetných exekucí měl být. Jedním z důvodů mohou být přetrvávající bariéry vstupu do oddlužení.

V ČR je aktuálně v exekuci **672 tisíc lidí**. V produktivním věku potom jde o 605 tisíc lidí, což je **8,9 % produktivní populace**, tedy **téměř každý jedenáctý**.

- » Exekutorská komora eviduje 4,1 mil. exekučních řízení, průměrně přes 6 na osobu.
- » Další statisíce exekucí vedou obce, Finanční správa, Celní správa, ČSSZ aj.
- » Náklady mnohočetných exekucí často vedou do paralyzující dluhové pasti
- » Exekuce ovlivňují i rodinné příslušníky, přímo je tak zasaženo přes milion lidí
- » To negativně ovlivňuje veřejné rozpočty, náklady firem, prohlubuje problémy v nejpostiženějších regionech i společenské klima
- » V procesu oddlužení je přitom aktuálně jen necelých 110 tisíc lidí. V roce 2022 podalo žádost o oddlužení 19 tisíc lidí, ale vhodných kandidátů je až 200 tisíc (PAQ)

Lidé jsou v **exekuci dlouho** a celková vymáhaná částka často rostla kvůli nedostatečné či neexistující regulaci.

- » 53 % lidí má exekuce 12 a více let (PAQ)
- » Exekuce lidem většinou narostly ještě před razantním snížením advokátních odměn a sankčních úroků u nájmu (2014) a regulace sankcí u spotřebitelských úvěrů (2016)
- » 63 % udává příjem do 20 tisíc měsíčně
- » >50 % ekonomicky aktivních s vícečetnými exekucemi přiznává strategie pro omezení legálních příjmů
- » 43 % žije v nestandardní formě bydlení (krátkod. pronájem, ubytovna, azylový dům aj.)

České domácnosti mají **vysokou platební morálku** a v průměru **nízké zadlužení**.

- » V míře splácení závazků jsou české domácnosti v EU na prvním místě (Eurostat)
- » V EU je zadlužení domácností průměrně 50.6 % HDP, u nás jen 38.6 %
- » Nové exekuce v poslední době vznikají nejvíce u lidí, kteří už mají jednu či více exekucí
- » Podle dostupných dat oddlužení úspěšně dokončilo cca 90 % přihlášených a přes 97 % oddlužených do exekuce již opětovně nespadlo

Vybrané dopady oddlužení

Hlavní dopady oddlužení se projevují na **zaměstnanosti, produktivitě, zdraví, osobních vztazích a wellbeingu** oddlužených lidí. To se současně pozitivně odráží v dopadech na státní rozpočet a ekonomiku. Zde uvádíme ilustrativně zjednodušené výpočty vybraných dopadů z dostupných dat pro ČR. Další očekávatelné dopady uvádíme detailněji na základě rešerše ze zahraničí níže.

Více příjmů a méně výdajů pro stát	Jeden nezaměstnaný představuje pro stát přímé náklady na dávkách a především ztracené příjmy formou ušlých daní a pojistného v průměru 290 tis. Kč ročně (VÚPSV). Významným dopadem je i hrazení zdravotního pojištění za registrovaného uchazeče o zaměstnání.
	Za deset let se tak jedná o úsporu 23,2 mld. Kč za každých 10 tis. lidí, kteří získají legální zaměstnání.
Zdroje: VÚPSV (2021), vlastní výpočty ČP (užita diskontní míra 5 %)	

Pokles administrativních nákladů firem	Dle dat průzkumu Unie zaměstnavatelských svazů jsou náklady firem na administrativu exekucí na jednoho zaměstnance v exekuci průměrně 1281 Kč / měs. V procesu oddlužení pak tyto náklady klesají minimálně o polovinu. To je konzistentní se Svazem průmyslu a dopravy ČR udávajícím, že většina zaměstnavatelů se pohybuje v rozmezí cca 150–500 Kč / exekuci a měsíc s celkovými náklady na administrativu jednoho zam. v exekuci na 200–2500 Kč měsíčně.
	Na úspěšně oddluženém zaměstnanci tak ušetří během pěti let oddlužení firmy 35 tisíc Kč, za následujících pět let po oddlužení pak dalších 54 tisíc Kč.
	Prokop et al. (2022) v reportu PAQ uvádí až 200 tisíc potenciálních kandidátů na oddlužení a z těchto lidí většina pracuje.
	Pokud by se takto oddlužilo jen 100 tisíc z nich, jde v současné hodnotě o úsporu 8,9 mld. Kč .
Zdroje: Průzkum UZS, vlastní výpočty ČP (užita diskontní míra 5 %)	

Zkušenosti s přínosy pomoci na cestě k oddlužení

Níže uvedené údaje vycházejí z částečné rešerše zahraničních zdrojů. Většinou jde o dopady pouhého dluhového poradenství či zlepšení situace na aspoň udržitelnou úroveň. Dopady pro ČR se mohou značně lišit. V případě úspěšného oddlužení lze některé dopady očekávat spíše vyšší.

Nárůst zaměstnanosti (3-11 p.b.)	Dluhové poradenství samo o sobě vede k vyšší míře zaměstnanosti.
	V ČR lze očekávat především značný přesun z šedé ekonomiky do kvalitnějších pozic v legální ekonomice.
Zdroje: Europe Economics (2018); Clifford et al. (2014), More-Hollerweger et al.(2013), Dobbie & Song (2019)	

Nárůst pracovní produktivity	Méně absentismu (nepřítomnosti na pracovišti) o 2 až 3 dny ročně i prezentismu (přítomni, ale nevěnují se práci) o 3 až 5 dnů jsou dobře doložené dopady na stresem trpící zadlužené.
	Během a zejména po oddlužení se též výrazně zvyšuje motivace vydělávat více, jelikož už povinným nejsou vyšší výdělky strhávány.
Zdroje: Clifford et al. (2014), Cebr (2021)	

Nižší fluktuace zaměstnanců	Nižší stres a větší motivace pomáhají udržet si práci, z čehož těží zaměstnavatelé i zaměstnanci.
Zdroje: Neyber (2019), Clifford et al. (2014)	

Zlepšením zdraví ušetřeno min. 5 % celkových zdravotních nákladů dlužníků	Z UK pochází data o zdravotních dopadech dluhového poradenství. Jen zlepšení v oblasti depresí, úzkostí a panických atak vedlo k benefitu odpovídajícímu 5 % celkových zdravotních výdajů.
	Zvladatelnost dluhů snižuje výskyt častých zdravotních obtíží o cca 10 p.b.
	Ve Švédsku a Norsku data navzdory špatné srovnatelnosti naznačují možný citelný nárůst úmrtnosti zadlužených.
Zdroje: Europe Economics (2018), Ahlström, R and Savemark, M. (2010). Poppe, Christian (2010). Clifford et al. (2014)	

Velké zlepšení v oblasti vztahů a wellbeing	Společenské vztahy předlužeností trpí. Při řešení dluhů je reportováno výrazné zlepšení vnímané subjektivně dlužníky i jejich partnery. Absolutní vliv zlepšení závisí na délce obtížného období.
	79 % lidí na cestě k oddlužení zaznamenalo v UK lepší spánek.
	Pomoc s dluhy snižuje rozpady vztahů i počty odebraných dětí o cca 25 %.
Zdroje: Clifford et al. (2014), Cebr (2021), Poppe, Christian (2010)	

Pokles kriminality	V UK je reportován pokles počtu drobných krádeží o polovinu rozdílu, o který dlužníci převyšují běžnou populaci tvorbou zvladatelných splátkových kalendářů.
	Nezaměstnanost obecně vede k nárůstu majetkové kriminality.
Zdroje: Clifford et al. (2014), Raphael & Winter-Ebmer (2001)	

Snížení rizika ztráty domova	Dluhové poradenství snižuje šanci na ztrátu bydlení o téměř 50 %. Efekt je zásadní zejména pro mladé rodiče samoživitele (cca 1/3 celkového dopadu pomoci této skupině v UK). Relevantní jsou i úspory na znovuzapojování energií, (vy)stěhování atp.
Zdroje: Clifford et al. (2014)	

Zdeněk Rosenberg

www.ceskepriority.cz

zdenek@ceskepriority.cz

Radek Hábl

www.institut-predluzeni.cz

radek@institut-predluzeni.cz

KONTAKTY

Zdroje

Ahlström, R and Savemark, M. (2010). Dödsfall under och efter skuldsanering. (Deaths during and after debt relief). (10p) Report 2010:18, Karlstad: The Swedish Consumer Agency.

Ahlström, R. et al. (2015) Is Debt Relief Rehabilitative? A New Report from the Swedish Consumer Agency. Money Matters, 2014/15, 12. [LINK](#)

Almenberg (2016). Attitudes Toward Debt and Debt Behavior. [LINK](#)

Cebr (2021). Financial wellbeing and productivity in the workplace (23p) [LINK](#)

CEIC Data - EU household debt (Dec 2022). [LINK](#)

Clifford, J. Ward, K. Coram, R. Ross, C. (2014) StepChange Debt Charity: Social Impact Evaluation of certain projects using Social Return on Investment, [Leeds], StepChange Debt Charity (113p) [LINK](#)

Dobbie, Will, and Jae Song (2019) „Targeted Debt Relief and the Origins of Financial Distress: Experimental Evidence from Distressed Credit Card Borrowers.“ HKS Faculty Research Working Paper Series RWP19-030, 2019. (76p) [LINK](#)

Eurofound (2020), Addressing household over-indebtedness, Publications Office of the European Union, Luxembourg. [LINK](#)

Europe Economics (2018). Economic impact of debt advice (108p) [LINK](#)

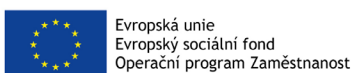
Eurostat. European Union Statistics on Income and Living Conditions. [LINK](#)

Exekutorská komora České republiky [LINK](#)

More-Hollerweger, E., Pervan-Al Soqauer, I. and Pervan, E. (2013), Studie zum gesellschaftlichen und ökonomischen Nutzen der staatlich anerkannten Schuldenberatungen in Österreich mittels einer SROI-Analyse, Wirtschaftsuniversität Wien, Vienna. (104p) [LINK](#)

Prokop, D., Jana Bicanová, Lea Michalová (2022). Faktory odrazující od vstupu do oddlužení. PAQ [LINK](#)

Raphael, S. & Winter-Ebmer, R/ (2001). Identifying the Effect of Unemployment on Crime The Journal of Law & Economics, Vol. 44, No. 1 (April 2001), pp. 259-283 (25 pages)

Tato analýza byla realizována za podpory Evropského sociálního fondu v rámci projektu Skrze oddlužení společně.